

АНОТАЦІЯ

Калініченко С. М. Стратегічне управління економічним потенціалом аграрних підприємств: теорія, методологія, практика. – Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Інститут тваринництва Національної академії аграрних наук України, Харків, 2025.

У дисертації вирішено важливу науково-практичну проблему обґрунтування теоретичних засад, розроблення методології оцінювання та формування практичних механізмів стратегічного управління економічним потенціалом аграрних підприємств, спрямованих на підвищення їх ефективності, стійкості та здатності до адаптивного розвитку в умовах посткризової трансформації та глобальних викликів. У першому розділі дослідження поглиблено понятійно-категоріальний апарат стратегічного управління аграрними підприємствами, розкрито еволюцію стратегічних підходів та обґрунтовано сучасне трактування стратегічного управління як системного, цілеспрямованого й довгострокового процесу, спрямованого на забезпечення сталого розвитку в умовах динамічного зовнішнього середовища; досліджено сутність, структуру та ключові компоненти економічного потенціалу аграрних підприємств як відкритої багаторівневої системи та визначено принципи його оптимізації в контексті стратегічного управління; проаналізовано наукові підходи до формування механізму мобілізації та розвитку економічного потенціалу й обґрунтовано архітектуру стратегічного механізму, що включає взаємопов'язані цільовий, функціональний, структурний, інструментальний, ресурсний та оцінно-коригувальний рівні як єдиний управлінський контур. У другому розділі систематизовано типології стратегій розвитку аграрних підприємств і обґрунтовано їх взаємозв'язок із процесами відтворення економічного потенціалу, формалізований за допомогою логіко-структурного, матричного, системно-аналітичного, динамічного та когнітивного моделювання; розроблено матрицю впливу стратегій на компоненти потенціалу як практичний інструмент стратегічного вибору; обґрунтовано методологічні засади стратегічної діагностики економічного потенціалу як багатовимірного, динамічного процесу, що забезпечує формування стратегічного профілю підприємства та виявлення векторів його розвитку; уточнено зміст і логіку застосування методів стратегічної діагностики, сформовано структурнометодологічний алгоритм діагностичного процесу; визначено принципи стратегічного менеджменту аграрних підприємств, які формують методологічну основу результативного, узгодженого та адаптивного стратегічного управління в умовах турбулентності та структурних трансформацій аграрного сектору. У третьому розділі проаналізовано сучасні тенденції концентрації капіталу в аграрному секторі як

чинника ефективного функціонування та сталого розвитку підприємств в умовах інституційної й структурної трансформації, здійснено оцінку системного внеску аграрного сектору в національну економіку та досліджено динаміку фінансових показників, земельних ресурсів, інвестиційних потоків, процесів злиття й поглинання, що засвідчило посилення концентрації матеріально-технічних ресурсів у великих агропромислових об'єднаннях; розкрито ресурсні передумови формування, мобілізації та відтворення економічного потенціалу аграрних підприємств, охарактеризовано роль земельних, трудових, технічних, фінансових, інформаційних та інтелектуальних ресурсів, виявлено ключові дисфункції у кадровому та техніко-технологічному забезпеченні; обґрунтовано зростаюче значення цифровізації, AgTech-рішень, smart farming та управлінських інновацій як детермінант підвищення продуктивності, адаптивності й конкурентоспроможності аграрних підприємств, що формують основу переходу до стійкої, технологічно розвиненої та інноваційно орієнтованої аграрної економіки. У четвертому розділі обґрунтовано необхідність переорієнтації маркетингової діяльності аграрних підприємств від виробничо-продуктової моделі до клієнтоцентричної, заснованої на цифрових інструментах збору та аналізу даних, розкрито логіку формування маркетингово-збутової стратегії в умовах змін споживчої поведінки, електронної комерції та логістичної цифровізації, представлено концептуальну схему стратегічних дій і доведено ефективність мультиканальних та омніканальних моделей збуту як чинників підсилення економічного потенціалу підприємства; обґрунтовано необхідність комплексної модернізації виробничих процесів на основі інтеграції smart farming і принципів циркулярної економіки, показано формування ефекту «подвійного потенціалу» та визначено інноваційну ресурсно-технологічну модель як стратегічний драйвер довгострокової конкурентоспроможності; систематизовано інтеграційні механізми розвитку аграрних підприємств, охарактеризовано їх роль у формуванні виробничої концентрації, інноваційних екосистем і зниженні транзакційних витрат, а також доведено, що інтеграційні процеси забезпечують синергію та сприяють сталому розширенню економічного потенціалу в умовах структурних трансформацій аграрного сектору. У п'ятому розділі визначено та систематизовано інструментарій стратегічного управління аграрним підприємством, який охоплює поєднання класичних аналітичних методів і сучасних цифрових рішень, що забезпечують формування обґрунтованих, гнучких і адаптивних стратегій у умовах цифрової трансформації; обґрунтовано багаторівневий підхід до ідентифікації можливостей підвищення ефективності та конкурентоспроможності, розроблено матрицю стратегічних можливостей і змодельовано сценарії розвитку зернового підприємства; встановлено прояви VUCA-середовища у діяльності виробників зерна та розроблено адаптивну стратегію управління, побудовану на системній взаємодії цілей, інструментів,

ресурсів і механізмів контролю, що забезпечує цілісність, узгодженість та керованість стратегічного процесу в умовах високої турбулентності.

Ключові слова: стратегічне управління; економічний потенціал; аграрні підприємства; стратегічний розвиток; відтворення потенціалу; мобілізація ресурсів; стратегічне планування; стратегічна діагностика; стратегічний профіль; механізм управління; інструментарій стратегічного управління; стратегічні рішення; стратегічні сценарії.

ANNOTATION

Kalinichenko S. M. Strategic Management of the Economic Potential of Agricultural Enterprises: Theory, Methodology, Practice. – Manuscript. Thesis for the degree of doctor of economic sciences, specialty 08.00.04 – economics and management of enterprises (by economic activity). – Livestock Farming Institute of The National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine, Kharkiv, 2025.

The dissertation addresses the essential scientific and practical problem of substantiating theoretical foundations, developing a methodology for assessment, and designing practical mechanisms for the strategic management of the economic potential of agricultural enterprises to enhance their efficiency, resilience, and adaptive development capacity under conditions of post-crisis transformation and global challenges. The first chapter deepens the conceptual and categorical framework of strategic management in agricultural enterprises, reveals the evolution of strategic approaches, and substantiates the modern interpretation of strategic management as a systemic, purposeful, and long-term process oriented toward sustainable development under dynamic external conditions; examines the essence, structure, and key components of the economic potential of agricultural enterprises as an open multi-level system and defines principles of its optimization in the context of strategic management; analyses scientific approaches to the mechanism of mobilization and development of economic potential and substantiates the architecture of a strategic mechanism comprising interrelated target, functional, structural, instrumental, resource, and evaluation–adjustment levels as a unified management contour. The second chapter systematizes the typologies of development strategies for agricultural enterprises and substantiates their relationship with the processes of economic potential reproduction, formalized through logical-structural, matrix-based, system-analytical, dynamic, and cognitive modeling; develops a matrix of strategic impacts on potential components as a practical tool for strategic choice; substantiates methodological foundations of strategic diagnostics as a multidimensional and dynamic process ensuring the formation of a strategic profile and identification of development vectors; clarifies the content and logic of strategic diagnostic methods and formulates a structural-methodological algorithm of the diagnostic process; defines principles of strategic management that form the methodological basis for coherent, result-oriented, and adaptive management under

turbulence and structural transformations. The third chapter analyzes current trends in capital concentration in the agricultural sector as a factor of effective functioning and sustainable development, assesses the systemic contribution of the farming sector to the national economy, and examines the dynamics of financial indicators, land resources, investment flows, mergers and acquisitions, showing increased concentration of material and technical resources in large agro-industrial groups; reveals resource prerequisites for forming, mobilizing, and reproducing economic potential, characterizes the role of land, labor, technical, financial, informational, and intellectual resources, and identifies key dysfunctions; substantiates the growing importance of digitalization, AgTech solutions, smart farming, and managerial innovations as determinants of productivity, adaptability, and competitiveness, forming the basis for a sustainable, technologically advanced, and innovation-oriented agricultural economy. The fourth chapter substantiates the need to shift marketing activities from a production–product model toward a customer-centric model based on digital tools for data collection and analysis; reveals the logic of forming marketing and sales strategies under changing consumer behavior, e-commerce, and digital logistics; presents a conceptual scheme of strategic actions and proves the effectiveness of multichannel and omnichannel sales models as drivers of strengthening economic potential; justifies the need for comprehensive modernization of production processes through innovative farming technologies and circular economy principles, reveals the “dual potential effect,” and identifies an innovative resource-technological model as a strategic driver of long-term competitiveness; systematizes integration mechanisms and demonstrates their role in production concentration, innovation ecosystem development, and reducing transaction costs. The fifth chapter identifies and systematizes the toolkit for strategic management of agricultural enterprises, combining classical analytical methods and modern digital solutions enabling the development of substantiated, flexible, and adaptive strategies under digital transformation; substantiates a multilevel approach to identifying opportunities for efficiency and competitiveness growth, develops a matrix of strategic opportunities, and models scenarios for grain enterprise development; identifies manifestations of the VUCA environment in grain production and develops an adaptive strategy based on systemic interaction of goals, tools, resources, and control mechanisms, ensuring coherence and manageability of strategic processes under high turbulence.

Keywords: strategic management; economic potential; agricultural enterprises; strategic development; reproduction of potential; resource mobilization; strategic planning; strategic diagnostics; strategic profile; management mechanism; strategic management toolkit; strategic decisions; strategic scenarios.